

“SKÆLDUD ER SOM AT SLÅ MED STEMME”

– *historien om et interventionsprojekt for forældre, der føler, at de skælder for meget ud på deres børn.*

Af Ulla Liberg og Bettina Myggen Jensen

Der deltog to forældregrupper: en på seks og en på otte personer, med seks par og to enlige forældre og i alt 15 børn.

Forældrene kom fra en stor institution på Københavns vestegn med en vuggestue- og en børnehaveafdeling. Denne institution har som mål ikke at skælde ud.

Projektet blev først præsenteret på et forældremøde. Forældrene meldte sig derefter direkte til os.

Projektet forløb fra september 2005 til maj 2006, med en individuel start samtale på en time, tre gruppemøder á to timer med en til to måneder imellem og en afsluttende samtale på en halv time.

Vi valgte at være med begge to i alle samtaler.

Projektet har været en selvstændig del af et større forskningsprojekt om skældud, støttet af CVU-Storkøbenhavn, PUF og BUPL's Udviklings- og Forskningsfond, og har haft Erik Sigsgaard som sprogspartner i hele forløbet.

Som en afslutning blev det evalueret af en projektgruppe fra RUC under vejledning af lektor Kim Rasmussen.

ALTERNATIVER TIL SKÆLDUD

I forbindelse med Erik Sigsgaards forskning omkring skældud blev det tydeligt, at skældud, eller verbal afstraffelse, ikke alene opleves ubehageligt for barnet, men også kan have direkte skadelige følger. ”Skældud er som at slå med stemmen”, siger et barn (Sigsgaard 2002).

Forskningen viste desuden, at børn, der blev skældt ud i hjemmet, var særligt udsatte overfor også at blive skældt ud i institutionen (Sigsgaard 2002).

I forskningsprojektet om skældud var fokuspunktet, ud over at undersøge graden af skældud, også at formindske skældud i daginstitutionerne.

I forbindelse med dette forskningsprojekt var Erik Sigsgaard ved flere lejligheder blevet spurgt af forældre, hvad de skulle gøre i stedet.

På baggrund af dette blev vi i samarbejde med ham optaget af ideen om at lave et forældreprojekt, og i den forbindelse udvikle en metode, der kunne hjælpe forældre til at finde alternativer til skældud.

DET CENTRALE ER MØDET

Sanktionsformen skældud skal ikke forstås som en løsrevet adfærdsform, men som noget der optræder integreret i dialektiske interaktioner. Heraf følger, at skældud's intensitet og voldsomhed ikke kan ændres varigt, ved at det alene besluttes at tale pænere, at tælle til ti først eller

Skældud er som at slå med stemmen

Tegning: Ole Lund Kirkegaard fra "Frode og alle de andre rødder".

lignende. Det er de voksne der bærer ansvaret for relationen og har magt til at reducere egen magtanvendelse i den.

Desuden tænker vi, at skældud skal forstås historisk – en adfærdsform anvendt gennem generationer.

Udover at tænke skældud i et historisk-dialektisk perspektiv ser vi også skældud som en opdragelsesstil, der gør barnet til objekt.

Når den voksne skælder ud, ophæves mødet mellem barn og voksen. De er ikke længere i kontakt med hinanden, men befinder sig i to separate oplevelsesverden. Alternativer til skældud handler derfor om vejen tilbage til mødet.

For at forstå et kvalitativt mødes karakter tog vi udgangspunkt i Daniel Sterns spædbarnsforskning, der indikerer, at det er igennem intersubjektivitet, mødet mellem barn og omsorgsgiver opstår og barnet udvikles (Stern 1991)

Ifølge Daniel Stern opstår intersubjektivitet ved at omsorgsgiver og barn følger hinandens initiativer og afstemmer hinandens fornemmelser. Gennem intersubjektiviteten udvikler barnet en fornemmelse af sig selv.

"Det er klart, at det interpersonelle fællesskab som skabes igennem afstemninger, vil spille en afgørende rolle i spædbarnets videre erkendelse af, at indre følelsetilstande er en art menneskelig oplevelse, som kan deles med andre. Det

omvendte er også sandt: følelsetilstande som aldrig mødes af nogen afstemning, vil man kun kunne opleve alene isoleret fra den interpersonelle oplevelses fælles sammenhæng. Hvad der er på spil her er intet mindre end det kommunikerbare indre univers` form og udstrækning". (Daniel Stern 1998 s. 160)

Og senere, i "Det nuværende øjeblik", skriver Stern:

"Vores mentale liv skabes med andre ord i fællesskab. Det er denne vedvarende fælles kreative dialog med andres sind, jeg kalder den intersubjektive matrix." (Daniel Stern 2004 s. 93)

Et møde kræver med andre ord, at man oplever hinanden som subjekter, derfor tænker vi, at skældud begrænser eller forhindrer intersubjektivitet. Hvor afstemning fremmer mødet mellem barnet og den voksne, hæmmer skældud mødet. I yderste konsekvens kan man sige, at hvis barnet aldrig møder andet end skældud, vil det forhindres i at udvikle sig selv.

Forudsætningen for at kunne mødes er, at individerne i relationen evner både at kunne afgrænse sig og tilknytte sig (Løvlie Schibbye 2005).

„I dagliglivet har både forældre og børn skiftende behov for at være sammen og for at være alene. Livet er fuldt af denne spænding mellem kontakt og selvstæn-

dighed. Afstemte forældre har en fornemmelse af disse cykliske behov hos barnet og giver plads til, at der kan ske en naturlig adskillelse, og de stiller sig senere til rådighed når barnet har brug for at have tæt kontakt med dem."

(Daniel J. Siegel og Mary Hartzell 2006 s.191)

Vi tænker, at skældud opstår i konflikten mellem afgrænsning og tilknytning.

Hvis forældrene i en konkret situation ikke evner at afstemme barnets behov for enten tilknytning eller adskillelse, opstår konflikten og kan udløse skældud. Skældud ses derfor som en afmagt hos forældrene og som udtryk for manglende kontakt med barnet.

Derfor var vores formål at finde en metode, der over for forældrene kunne synliggøre objektgørelsen af barnet i skældudforløbet for sammen med dem at finde vejen tilbage til mødet.

METODEN TAGER FORM

Vi havde – som det fremgår – en på forhånd defineret hensigt, og skulle derfor finde en metode, der adskiller sig fra de fleste andre interventionsmetoder, hvor formålet med samtalerne sjældent er defineret på forhånd. Vi ledte derfor efter forældre, der selv ønskede at skælde mindre ud.

En anden hensigt var, at vi sammen med forældrene ville finde alternativer til skældud. Vi havde ikke på forhånd tænkt på specifikke løsningsforslag, men forestillede os, at det ville afhænge af den enkelte situation og de mennesker, der var involveret.

Alternativer til skældud var en åben mulighed og kunne dermed sidestilles med andre interventionsmetoder.

Målet for os var at finde en metode, der gjorde det muligt at undersøge de intentioner, der lå bag skældudsituationerne. Derfor måtte skældudforløbene genskabes som narrativer, der kunne fremlægges og med vores – og de øvrige forældres – hjælp udfoldes. Med udgangspunkt i historierne blev vores metode derfor at gå på opdagelse sammen med forældrene for at undersøge de følelser, tanker og mulige konsekvenser, der lå bag eller kunne følge af skældudforløbene.

Vi tænkte, at når forældrene selv ønskede

at undgå skældud, ville der givet også være skyld forbundet med det. Løftede pegefingre og belæring ville kunne aktivere yderligere skyld, derfor var det afgørende at skabe et rum, hvor det var tilladt at tale om skældud.

Samtidig med at vi ville undgå at forøge forældrenes skyld, ville vi også søge at undgå, at forældrene påførte barnet skyld.

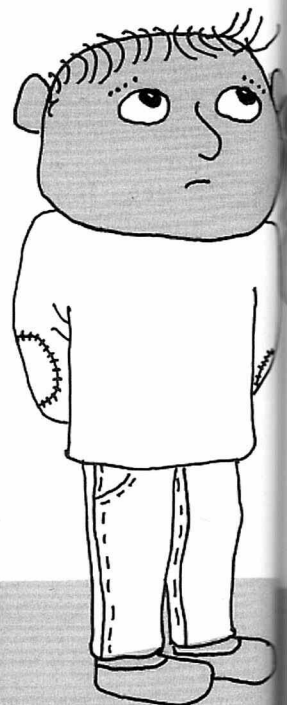
I arbejdet med at folde historierne ud skulle der derfor skabes mulighed for både at indleve sig i barnets oplevelse af situationen og i forældrenes oplevelse af samme situation.

Ved på den ene side at give forældrene mulighed for at tale om skældud og på den anden side for både at tage deres eget perspektiv og barnets perspektiv på situationen, mente vi, at der kunne skabes et øget refleksionsrum til at finde "alternativer".

Rammen bestod af en individuel samtale af en times varighed, 3 x 2 timers gruppesamtaler og en afsluttende individuel samtale af en halv times varighed.

I det individuelle samtaleforløb undersøgte vi sammen med den enkelte forælder, hvilke situationer han/hun oplevede at skælde særligt meget ud i. Med udgangspunkt i fortællingerne undersøgte vi, hvilke situationer forældrene ønskede at forandre.

Ved samtalens afslutning opstillede vi en skriftlig "kontrakt", der beskrev den

Tegning: Gunilla Bergström fra "Er du fej, Alfons Åberg?"

situation, forældrene ville arbejde videre med. Kontrakten skulle være forældrenes arbejdsplan i det fremtidige gruppeforløb.

Grunden til at vi metodemæssigt valgte at være så stramme, var dels det korte interventionsforløb, og dels at vi ville hjælpe forældrene med at fastholde fokus og nå til en forandring.

Vi valgte, at hver forælder fik sin egen kontrakt. Det var derfor ikke en fælles kontrakt for et par. Begrundelsen var, at vi dels tænkte, det ikke nødvendigvis var samme situationer forældrene oplevede, at de skældte særligt meget ud i, dels var det for at tydeliggøre, at barnets relation til sine forældre altid vil være forskellig.

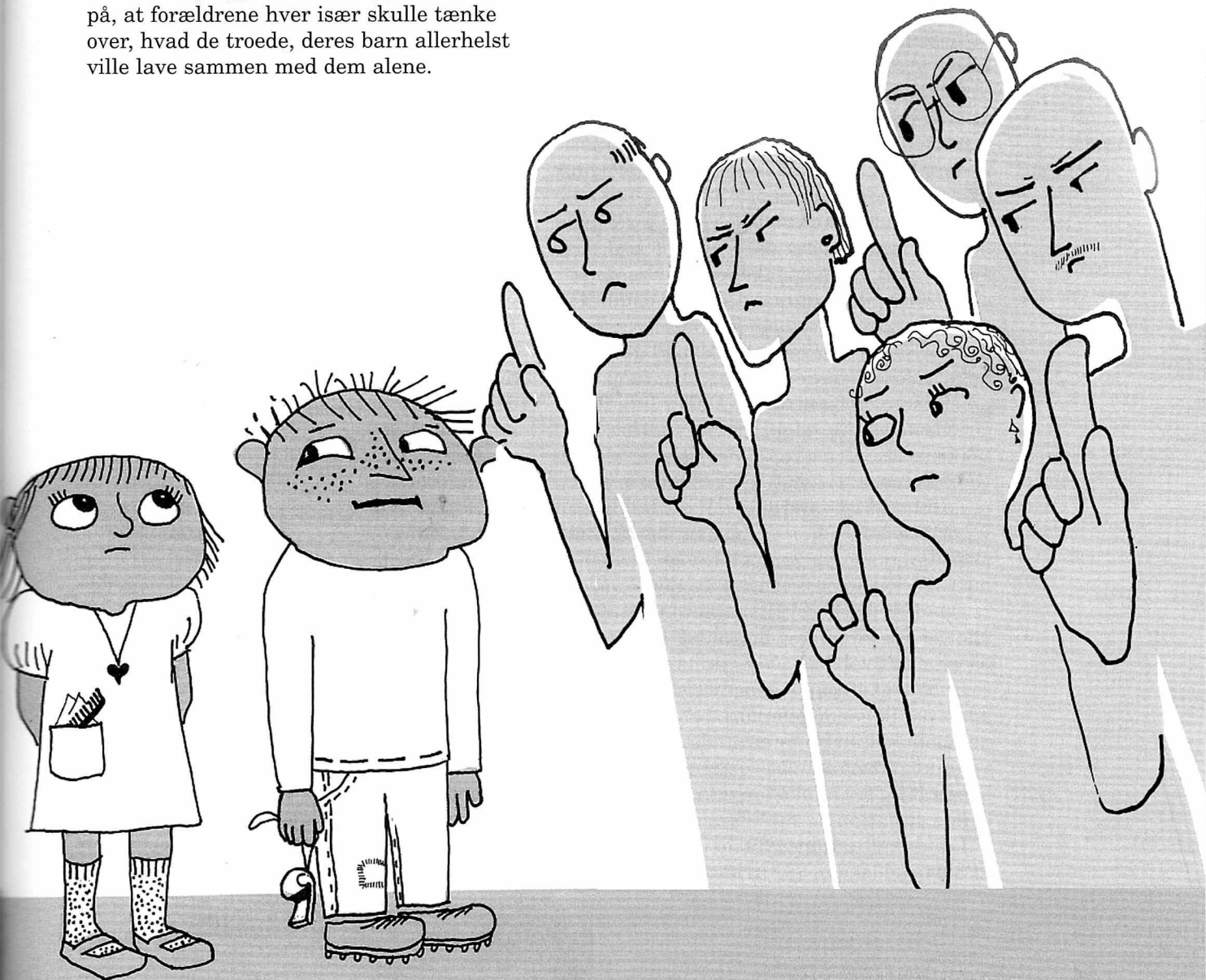
Ved afslutningen af den individuelle samtale gav vi forældrene en opgave til den første gruppesamtale. Opgaven gik ud på, at forældrene hver især skulle tænke over, hvad de troede, deres barn allerhelst ville lave sammen med dem alene.

Der var flere formål med denne opgave. Dels ville vi sætte fokus på de gode øjeblikke i forældrenes samvær med barnet, og dels var det en ressourcefyldt måde at præsentere sig i forældregruppen på, som kontrast til kontraktens indhold. Dette mente vi kunne medvirke til at fremme mødet mellem deltagerne i gruppen.

Derudover så vi opgaven som et middel til at lede efter alternativer til skældud.

GRUPPESAMTALERNE

Hensigten med gruppeforløbet var at folde historier ud og relatere til de forløb, forældrene ved den indledende samtale havde ønsket at sætte fokus på.

En forælder havde ved den indledende samtale beskrevet, hvor irriterende hun oplevede det, når hendes seksårige datter tissede i bukserne, netop som de skulle ud af døren. Hun oplevede, at det var med vilje, og blev provokeret af det. I de situationer skældte hun meget ud og ønskede at forandre på det.

Ved gruppemødet undersøgte vi sammen med hende, på hvilke tidspunkter pigen tissede i bukserne. Vi fik hende til at beskrive forskellige historier, hvor "tisseriet" indgik. Som historierne foldede sig ud, begyndte hun at ændre syn på konflikten. Dels fik hun øje på, at det ikke var noget hun, men kun pigen havde kontrol over, dels blev hun klar over, at det særligt var i stressede situationer, at pigen tissede i bukserne. Da hun begyndte at slappe af overfor pigens tis i bukserne, begyndte hun at tisse mindre og mindre i dem, og ved forløbets slutning var hun holdt helt op.

Grunden til at vi metodemæssigt valgte at være så stramme, var dels det korte interventionsforløb, og dels at vi ville hjælpe forældrene med at fastholde fokus og nå til en forandring.

Som hjælperedskab til at folde historierne ud anvendte vi tavle. Sammen med forældrene gik vi på opdagelse i de hverdags-situationer, der udløste skældud, og undersøgte de tanker, følelser og konsekvenser, der var forbundet med det. Vi gav den enkelte forælder tid til at gennemtænke oplevelsen, og først når han eller hun følte sig tilstrækkelig "afgiftet", begyndte vi at kikke på de børn eller andre voksne, der var involveret i situationen. Sammen undersøgte vi de andre involveredes oplevelse. Hvilke tanker og følelser forestillede forælderen sig, at barnet/børnene havde, og hvordan var konsekvensen for dem?

Da vi havde fået skilt alles tanker og følelser fra hinanden, begyndte vi at kikke på alternativer.

I nogle af situationerne betød det, at forældrene fik genoplevet forløbet fra barneperspektivet, at de forandrede syn på oplevelsen og mærkede, at de ikke længere havde brug for at skælde ud i den pågældende situation.

I andre situationer fastholdt forældrene, at barneadfærden var urimelig og burde

forandres, så her gik vi på jagt efter alternativer.

Tavlen var til stor hjælp, fordi vi kunne kikke på forløbet over tid. Da skældud almindeligvis er en udløsende reaktion på basis af ophobet irritation, undersøgte vi, om en ændret handling tidligere i forløbet kunne have forandret situationen. Det var naturligvis hypotetisk, men da forældrene ofte oplevede, at det var den samme situation med barnet, der udløste deres skældud, var det muligt at afprøve til gangen efter.

I undersøgelsen af alternativer var hele gruppen til stor hjælp. Forældre med børn i samme alder eller ældre kunne måske beskrive lignende situationer og deres måde at tackle problemet på. Alternative handlemuligheder blev tilbudt både fra gruppen og os.

Når vi tænkte i alternativer, havde vi fokus på den kvalitet, der var i kontakten med barnet:

Hvad var gået forud for den skældud-situation, der var opstået? Hvordan var kvaliteten af det møde, der havde været forinden mellem barnet og den voksne? Havde der været kontakt imellem dem, eller var enten barnet eller forældrene ude af kontakt med hinanden? Hvad var årsagen til en eventuel mangelfuld kontakt? Havde barnet i en periode været på jagt efter at blive set af forældrene? Havde forælderen i virkeligheden brug for i en periode at få afgrænset sig fra barnet? Eller omvendt: Havde barnet brug for at afgrænse sig fra forældrene, og var dette ikke blevet set?

De alternative handlemuligheder var tilbud til forældrene, og vi undersøgte sammen, hvilket alternativ der følte mest rigtigt at tage i anvendelse.

Opgaven blev herefter at gå hjem og afprøve. Den næste gang undersøgte vi igen, om metoden havde virket. I nogle tilfælde oplevede forældrene, at det havde virket, i andre tilfælde at det ikke virkede. Forældrene kunne også opleve, at metoden føltes forkert at anvende. Barnet var muligvis tilfreds, men forælderen følte sig selv utilpas med løsningen.

Vi undersøgte på ny sammen med forælderen, om der var andre mulige løsninger.

I de tilfælde hvor forældrene oplevede, at noget havde virket, hjalp vi dem til at fastholde dette forløb og overføre det til andre lignende situationer.

De tre gruppesamtaler havde vi valgt at placere med ca. en måneds interval. Årsagen til dette var, at vi også tænkte tiden som en faktor i en forandringsproces.

Mange af forældrene så også skældud som en dårlig vane, de ønskede at ændre på, så tiden var til at øve sig i.

Afslutningen på forløbet var en individuel samtale med hver forælder efter et par måneder. Denne samtales formål var at undersøge, om forældrene kunne holde fast i at skælde mindre ud, og om relationerne imellem familiens medlemmer havde ændret karakter.

De fleste af forældrene oplevede, at de havde fået hjælp til at ændre på nogle af de uhensigtsmæssige relationsmønstre, de havde haft. Nogle oplevede, at det var illusorisk aldrig at skælde ud, men det at have fokus på en eliminering af det betød noget for samspillet i hele familien, også mellem de voksne.

HISTORIERNE FOLDER SIG UD

Undervejs i forløbet nedskrev vi forældrenes fortællinger samt de fælles refleksioner. I det følgende giver vi en sammenfatning af et par af dem for at give et indblik i de forandringsprocesser, der er foregået, både med den enkelte forælder og med gruppen.

I en af problemstillingerne havde en far svært ved at være sammen med sin datter alene og fandt hende pivet og krævende. Han blev irriteret, når hun signalerede, at hun hellere ville være sammen med moderen. Det viste sig, at han faktisk kedede sig sammen med barnet og derfor manglede nærvær.

I analysen af, hvordan deres samvær forløb, blev det tydeligt for ham, at barnet savnede ægte nærvær og ikke kun fysisk tilstedeværelse. At selv om han tilsyneladende legede med hende, kunne hun mærke, at han ikke var ordentligt tilstede og derfor "bankede hun på" ved for eksempel at pive.

Han gik på jagt efter ideer til aktiviteter, som både han og barnet holdt af.

Næste gang kom han glad og fortalte, hvordan deres samvær helt havde ændret karakter. Han fremhævede desuden betydningen af, at han turde være helt åben om det svære.

En sådan samtale om kvaliteten af samspillet med barnet og dets følsomhed for "laden som om" havde flere andre forældre i gruppen tilsyneladende også meget glæde af.

En anden forælder fortalte i den sammenhæng, hvor forstyrrende mobiltelefonen var for det at være ordentligt nærværende, og at han nu slukkede sin i et tidsrum fra hjemkomst til efter børnenes sengetid.

En anden af problemstillingerne var et forældrepar, som havde udviklet en meget uhensigtsmæssig rollefordeling, hvor far skældte ud, mens mor forsvarede barnet og glattede ud, og til slut blev mor og far uvenner. Dette mønster ville de gerne bryde. At det ikke var et spørgsmål om at "lave manden om", men om selv at ændre adfærd blev gennem analysen tydeligt for moderen. Hun erfarede, at hun faktisk slet ikke hjalp barnet ved at blande sig i deres konflikt. Faderen fik nu ro til at koncentrere sig om sin kommunikation med drengen og selv udvikle denne.

En mor fortalte om sine dårlige morgener, hvor hun altid fik skyldfølelse, når de ikke blev hyggelige, og at hendes store barn også påtog sig en del af skylden.

Ved den fælles refleksion fik hun støtte til at det var legalt at være morgensur og ikke nødvendigvis have lyst til at skulle hygge. På den anden side var det vigtigt, at hun afgrænsede sin surhed fra børnene, så det ikke gik ud over dem. Når hun nogle gange var ved at eksplodere om morgenen, gik hun lidt ind i et andet rum og talte til 10. En slags "time out" for hende i stedet for børnene, hvor hun lige fik tænkt sig om. Resultatet var, at drengen ikke påtog sig ansvar for hendes surhed, og resten af dagen blev rarere for alle.

I en familie havde der udviklet sig en opdeling i mor-søn og far-datter, men begge forældre ønskede, at far og søn ikke så ofte havnede i konflikter.

Her var afslutningen på den fælles refleksion over deres familiemønster, at fa-

deren eventuelt ville prøve at finde små tidsrum, hvor kun far og søn lavede noget sammen. Faderen var i starten lidt skeptisk overfor, om det var realistisk og i første omgang blev der ikke lavet nogen aftaler om at forandre på dette.

Ved næste møde viste det sig, at faderen havde overvejet på ny, og det var blevet både til cykelture, værktøjskøb, snerydning og bilvask. Det gav hurtigt bonus ved, at sønnen for eksempel ved hjemkomsten første gang udtrykte: "Det skal være far, der tar' min flyverdragt af mig!"

Historien blev til fælles overvejelser i gruppen om tid til børnene.

Det var et kendetegn for forældrene i gruppen, at de havde en meget travl hverdag, hvor bl.a. mødetider om morgenen skabte stress i familierne.

Det resulterede i, at flere familier undervejs lavede om på deres hverdag: stod lidt tidligere op, fandt en anden rækkefølge i ritualerne, en anden rollefordeling mellem forældrene, og både børn og voksne kom ud af døren i et bedre humør.

En mor oplevede, at det var svært med den ældste datter om morgenen, fordi hun var meget sur på det tidspunkt. Hun havde hidtil ladet datteren sove så længe som muligt, men da datteren havde brug for ro og tid til at blive færdig, endte det for det meste med stor ballade, før de nåede ud af døren. Moren fandt ud af, at det var en god ide at vække pigen tidligere om morgenen og leve med surheden, der under alle omstændigheder ville være der. At pigen fik lidt mere tid, gjorde det knapt så stresset for moren, hvilket betød en mere behagelig morgen for dem alle.

En anden mor syntes især, at det var vanskeligt de eftermiddage, hvor faderen kom sent hjem og ikke kunne hjælpe til med pigerne, mens hun lavede mad. Det var de situationer, der især havde udløst skældud fra hendes side. I løbet af den tid, gruppen fungerede, fandt parret frem til, at far i stedet mødte tidligere på arbejdet, så han kunne komme tidligere hjem.

Det at se på rammerne som en del af problemet i stedet for på barnet bidrog til, at der kunne udvikles en anden kommunikationsmåde, hvorved skældud kunne mindskes.

EVALUERING AF PROJEKTET

For at få uvildige til at evaluere forløbet, kontaktede vi RUC og fik en projektgruppe derfra til med forskellige metoder at finde frem til forældrenes oplevelse og erfaringer med projektet.

Her er nogle udvalgte udsagn og sammenfatninger fra deres evalueringsrapport:

"Der er først og fremmest ingen tvivl om, at langt de fleste forældre mener, de gennem samtaleforløbet har fået et andet syn på skældud, på hvad skældud gør ved børn, og at de skælder betydelig mindre ud nu, end før forløbet.

Nogle af forældrene giver udtryk for, at de er begyndt at reflektere mere over deres handlinger, før de reagerer, og forhindrer derfor en situation i at udvikle sig til at blive skældud."

"De fleste forældre giver udtryk for, at deres minimering af skældud skyldes, at de har fået et nyt syn på, hvad skældud gør ved barnet. Mange forældre understreger, at de har opnået en større indsigt i deres barn ved at lære at se konfliktsituationer fra barnets øjne og, at de gennem samtaleforløbet har lært at leve sig mere ind i barnets verden.

Langt de fleste forældre mener, at samtaleforløbet har ændret måden, de møder deres barn/børn på og beskriver med egne ord ændringerne således:

- Overblik over hvorfor mit barn reagerer, som det gør.*
- Sætter mig mere i barnets situation, når konflikten opstår.*
- Jeg er blevet bevidst om problemet og arbejder nu med det på en konstruktiv måde, dels tænker jeg lidt mere over, hvordan jeg skal håndtere situationen, før jeg handler.*
- Prøver at tage ham med i nogle beslutninger, tager mig mere tid til at høre på ham.*
- Tænker mere over at tilføje mit skældud med en lille forklaring*
- Prøver at tale børnene til rette.*

Mange af forældrene beskriver ikke blot dette samtaleforløb som et, hvori de har lært at skælde mindre ud. De fleste for-

tæller, hvordan de i den grad har lært at se børn på en ny måde, og for nogle har det været hele deres forestilling om børn, der er blevet vendt på hovedet. ... Der er ingen tvivl om, at samtaleforløbet har medført store ændringer i forældrenes opfattelse af deres børn og deres egne reaktioner."

(Evalueringsrapport RUC 2006)

Som det fremgår af evalueringsrapporten oplever forældrene, at de har fået udbytte af forløbet. De føler, at de skælder mindre ud, og at de har ændret syn på deres børn.

Vores metode må altså være brugbar i forhold til at hjælpe forældre med at finde alternativer. Vi oplevede på den anden side, at vi undervejs stødte ind i en del dilemmaer og begik fejl, som vi i fremtiden vil forsøge at ændre på.

Det var hele tiden vigtigt for os ikke at falde i ekspertgrøften. Dermed mener vi, at vi ville forsøge at undgå at være de kloge, der sad med alle de rigtige svar. Ikke desto mindre må vi erkende, at vi til tider faldt i denne grøft. Vi oplevede, at det var vanskeligt at undgå, hvis vi for eksempel direkte blev bedt om et råd, eller det kunne være svært at undgå at "bryde ud i undervisning", hvis et konkret emne pressede sig på. Når vi gjorde det, var resultatet næsten altid, at vi kom ud af kontakt med forældrene. I virkeligheden kom vi til at gøre det ved forældrene, som vi ønskede, de skulle undgå med deres børn. I de tilfælde var det en fordel at være to, fordi den anden så kunne tage over og genetablere kontakten. Gennem denne erkendelse blev vi bekræftet i, at forældre ikke har brug for eksperter til at forklare dem, hvad der er rigtigt at gøre, men derimod kvalificeret hjælp til at finde ud af, hvad der føles rigtigt for dem.

"Så jeg er kommet til den erkendelse, at jo mere jeg kan holde en relation fri af bedømmelse og evaluering, jo mere vil det tillade den anden person at nå til det punkt, hvor han opdager at stedet for evaluering, centrum for ansvar ligger i ham selv."

(Carl Rogers 1961)

Vi ser skældud som en afmægtig handling

i en situation, hvor kontakten mellem barn og voksen er dårlig og gennem skældud skades yderligere. Derfor har det været vores mål at lede efter alternativer til skældud for forældre, der føler, de skælder for meget ud. Alternativerne har ikke handlet om at finde konkrete løsningsforslag, men derimod om at hjælpe forældrene til at komme tilbage i mødet med barnet.

Vi har i processen oplevet, at det at bruge skældud som fokus har gjort det muligt at tale om hele relationen. Måden at organisere sig i hjemmet på, parternes indbyrdes forhold og måden børn og voksne relaterer sig til hinanden på, har kunnet folde sig ud ved hjælp af dette fokus.

At fortælle historier, hvor skældud indgik, gav mulighed for at forandre på historien. Forældre blev eksperter på deres egen historie og fandt andre veje, der føltes rigtige for dem. Det blev muligt for dem at finde alternativer til skældud, og det lykkedes for dem at forandre deres forhold til børnene.

De fik skabt et andet møde, som forandrede samspillet i familien til glæde både for børn og voksne.

I den afsluttende individuelle samtale fik vi samtidig belæg for, at forældrene kunne anvende refleksionerne i nye situationer til at mindske skældud. Hvilket næsten var det allervigtigste, for det giver begrundet håb om, at intervention faktisk kan føre til varige forbedringer i voksen-barn forholdet gennem udvikling af det, man kunne kalde forældreevnen.

Behovet for at få hjælp til at reflektere over de hverdagshistorier, et familieliv indebærer, synes i lyset af dette projekt at være stort.

Referencer:

- Løvlie Schibbye, Anne-Lise (2005). *Relationer – et dialektisk perspektiv*. Kbh.: Akademisk Forlag
- Rogers, Carl R. (1995) *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Houghton & Mifflin.
- Siegel, Daniel J., Hartzell, Mary (2006) *Forældre indefra – om forældreindsigt og børns trivsel*. Kbh.: Akademisk forlag.
- Sigsgaard, Erik (2002) *Skældud*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.
- Stern, Daniel N. (2004). *Det Nuværende øjeblik*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.
- Stern, Daniel N. (1991/1995). *Barnets interpersonelle udvikling*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.
- Evalueringsrapport fra RUC Inst. for Pædagogik og Uddannelsesforskning 2006.

Ulla Liberg er lektor i pædagogik og Bettina Myggen Jensen lektor i psykologi. Begge er ansat ved Højvangseminariet.